

A TANTÁRGY ADATLAPJA
Kritikai elmélet. Frankfurti iskola
Egyetemi tanév 2026/2027

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babeş-Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Történelem és Filozófia
1.3. Intézet	Magyar Történeti Intézet
1.4. Szakterület	Filozófia
1.5. Képzési szint	Mesterképzés (MA)
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Kritikai elmélet és multikulturális tanulmányok
1.7. Képzési forma	Nappali

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve	Kritikai elmélet. Frankfurti iskola			A tantárgy kódja	HME2101
2.2. Az előadásért felelős tanár neve	dr. Olay Csaba egyetemi tanár				
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve	dr. Olay Csaba egyetemi tanár				
2.4. Tanulmányi év	1	2.5. Félév	1	2.6. Értékelés módja	Vizsga
2.7. Tantárgy rendszere	Kötelező			2.8. Tantárgy típusa	Alaptárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszama)

3.1. Heti óraszám	3	melyből: 3.2. előadás	2	3.3. szeminárium/labor/projekt	1
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	42	melyből: 3.5. előadás	28	3.6. szeminárium/labor	14
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása (ET)					40
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					40
Szemináriumok/ laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása (nagyobb vagy egyenlő a tantárgy naptárában az ellenőrzési feladatokra előírt összórással)					40
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					30
Vizsgák					4
Más tevékenységek:					-
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszama					154
3.8. A félév összóraszama					42 fiz./196 konv.
3.9. Kreditszám					8

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1. Tantervi	
4.2. Kompetenciabeli	

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Az előadások 70%-án kötelező a részvétel, azaz a 14 előadásból minimum 9-en a hallgatónak kötelező jelen lennie.
5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	A szemináriumi részvétel kötelező. Az elmaradt szemináriumokat be lehet pótolni.

6.1. A tanulmányi program elvégzése során elsajátított kompetenciák (a tantervből kell átvenni)¹

Szakmai kompetenciák	
Kompetencia kódja	Kompetencia
CP1	A társadalomtudományok és a bölcsészettudományok kutatási módszereinek kreatív alkalmazása problémamegoldás során, az eredmények érveléssel alátámasztott közlése
CP4	Társadalomkritikai és multikulturális célokat szolgáló közpolitikák és kulturális projektek kidolgozása
Transzverzális kompetenciák	
Kompetencia kódja	Kompetencia
CT1	A kritikai elmélet és multikulturális tanulmányok szakterületének mélyreható ismerete, a képzési programra jellemző elméleti, módszertani és gyakorlati fejlemények ismerete
CT3	A társadalom és a kultúra aktuális problémáinak beazonosítása, elemzése és megoldása a kritikai társadalomelmélet, a multikulturális vagy interkulturális tanulmányok szemszögéből, interdiszciplináris kutatási módszerek alkalmazásával

6.2. A tanulmányi programra jellemző képzési eredmények (a tantervből kell átvenni)²

A tantárgy által megcélzott tanulási eredmények		
Kompetencia kódja	Ismeret és megértés (Knowledge and understanding)	Specifikus tudományos készségek (Specific academic skills)
CP1	Rendelkezik alapvető filozófiatörténeti ismeretekkel és ismeri a főbb filozófiai irányzatokat	Képes érveket megfogalmazni a társadalommal, az emberekkel és az egyénnel kapcsolatos általános és strukturális kérdésekben
CP2	Ismeri a kortárs társadalom- és politikafilozófia, az alkalmazott etika szakterületeinek sajátos elméleti fejleményeit és fogalmait, továbbá a társadalom-, a politika-, kommunikáció- és kultúratudományok, a vizuális és filmtudományok tudományterületein a társadalomkritikával és a multikulturalizmussal kapcsolatos elméleti szempontokat	Képes ésszerűen érvelni az emberi létezéssel, az értékrendekkel, a tudással vagy a valósággal kapcsolatos vitákban
CP3	Képes interdiszciplináris kutatási módszerek alkalmazásával beazonosítani és elemezni a társadalom és a kultúra különböző vetületeit: a társadalmi-gazdasági válságok, a társadalmi és politikai mozgalmak, a multikulturalizmus, a nemzetközi migráció, valamint az interkulturális kommunikáció és mediáció szerepét a kortárs társadalomban	Képes társadalomkritikai és multikulturális célokra irányuló közpolitikákat és kulturális projekteket kidolgozni

7. Tárgy-specifikus tanulási eredmények

Ismeret és megértés (Knowledge and understanding)
1. A hallgató/végzett ismeri a Frankfurti Iskola első és második generációjának főbb szerzőit, műveit, kérdésfelvetéseit és válaszait.

¹ A tanulmányi program tantervéből át kell venni azokat a szakmai és/vagy transzverzális kompetenciákat, amelyek fejlesztéséhez az a tantárgy is hozzájárul, amelyhez az adott tantárgyi adatlap készült. Minden kompetencia esetében változatlan formában át kell venni a teljes kijelentést, beleértve a kompetencia kódját is, ahogyan a tantervben megjelenik. Amennyiben a két kategória közül valamelyikből nem vesznek át kompetenciákat, a táblázatban az adott kategóriának megfelelő sort törölni kell.

² Meg kell említeni a tanulmányi programra jellemző képzési eredményeket, amelyek fejlesztéséhez az a tantárgy is hozzájárul, amelyhez az adott tantárgyi adatlap készült. A tantárgy típusának (alaptárgy/szaktárgy/kiegészítő tárgy) megfelelő jellemzőket változatlan formában kell átvenni a tantervből, és a kapcsolódó kompetencia jobb odalán kell feltüntetni.

2. A hallgató/végzett összefüggéseket teremt Marx, Lukács és a hagyományos kritikai elmélet, illetve ezek társadalom- és politikafilozófiai, esztétikai, stb. aspektusai között, összehasonlítja az ezekben megfogalmazott érveket, felfogásokat.
Specifikus tudományos készségek (Specific academic skills)
1. A hallgató/végzett elemzi és alkalmazza a Frankfurti Iskola kritikai elméleti elgondolásait és fogalmait, normatív-értelmező módszerét.
2. A hallgató/végzett alkalmazza a Frankfurti Iskola kritikai elméleti eredményeit a kortárs világ kulturális-művészeti, társadalmi-politikai és tudományos kérdéseire, illetve a kortárs információs és kommunikációs technológiák, a vizuális és médiakultúra elemzésében és kutatásában.

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
Általános bevezetés: a kritikai elmélet fogalma, a Frankfurti iskola vezéralakjai, Marx alapgondolatai	Előadás	
Lukács gondolkodásának áttekintése, a fiatal Lukács	Előadás, szövegelemzés	
Lukács forradalmi marxizmusa I: az eldologiasodás	Előadás, szövegelemzés, vita	
Lukács forradalmi marxizmus II: a proletariátus álláspontja	Előadás, szövegelemzés	
A Frankfurti Iskola intézményi kezdetei; Horkheimer programja: interdiszciplináris marxizmus mint a kapitalizmus kritikája	Előadás	
Hagyományos és kritikai elmélet; Marcuse afirmatív kultúraelmélete	Előadás, problémaelemzés	
Benjamin ismeretkritikája és művészetelmélete; történetfilozófia	Előadás, problémaelemzés, vita	
Horkheimer-Adorno: A felvilágosodás dialektikája I: a felvilágosodás fogalma	Előadás, vita	
Horkheimer-Adorno: A felvilágosodás dialektikája II: kultúripar	Előadás	
Adorno késői gondolkodása: Esztétikai elmélet	Előadás, vita	
A Frankfurti Iskola második generációja: Habermas	Előadás, vita	
Habermas politikai gondolkodása	Előadás, szövegelemzés	
Axel Honneth és az elismerés problémája	Előadás, vita	
Legújabb fejlemények: Jaeggi, Rosa	Előadás, vita	

Könyvészet

Marx, Karl 1970. *Gazdasági-filozófiai kéziratok 1844-ből*. Budapest 1970.

Marx, Karl-Engels, Friedrich: A Kommunista Párt Kiáltványa.

<https://www.marxists.org/magyar/archive/marx/1848/communist-manifesto/ch01.htm>

Lukács György: A tragédia metafizikája. In: *Ifjúkori művek* (1902-1918). Budapest 1977.

Lukács György: *Történelem és osztálytudat*. Budapest 1971. Mi az ortodox marxizmus? 210-245; Az eldologiasodás és a proletariátus tudata I. rész. 319-359.

Horkheimer, Max: A társadalomfilozófia jelenlegi helyzete és egy társadalomkutató intézet feladatai. In: *Pompeji* 1995/2. <http://epa.oszk.hu/00600/00689/00001/hork1.html>

Horkheimer, Max: Hagományos és kritikai elmélet. In: *Tény, érték, ideológia*. Budapest 1976.

Max Horkheimer – Theodor W. Adorno: *A felvilágosodás dialektikája*. Budapest 1990.

Marcuse, Herbert: A kultúra afirmatív jellege. In: Bujdosó Dezső (szerk.): *Német kultúraelméleti tanulmányok 2*. Budapest 1999. 233-260.

Benjamin, Walter: A történelem fogalmáról. In: *Uó: Angelus novus*. Budapest 1980. 959-974.

Habermas, Jürgen: Előkészítő megjegyzések a kommunikatív kompetencia elméletéhez. In: Habermas: *A kommunikatív etika*. Budapest 2001. 58-79.

Habermas, Jürgen: Volkssouverenität als Verfahren. In: *Faktizität und Geltung*. Frankfurt/M 1992. 600-631; Philosophische Texte Bd 4. Frankfurt/M 2009. 35-69.

Habermas, Jürgen: Drei normative Modelle der Demokratie + Über den internen Zusammenhang von Rechtsstaat und

Demokratie. In: *Philosophische Texte* Bd 4. Frankfurt/M 2009. 70-86, 140-153.
Honneth, Axel: A kritikai elmélet. In: *Magyar Filozófiai Szemle* 1993/1-2, 242-280;
Honneth, Axel: *Elismerés és megvetés*. Pécs 1997. 9-46.
Honneth, Axel: *Harc az elismerésért*. Budapest, 2013. 5-6 fejezet. 91-137.
Jaeggi, Rahel: *Entfremdung. Zur Aktualität eines sozialphilosophischen Problems*. Berlin, Suhrkamp, 2016.
Rosa, Hartmut: *Resonanz. Eine Soziologie der Weltbeziehung*. Berlin, Suhrkamp, 2014.
Rosa, Hartmut: Available, accessible, attainable. The mindset of growth and the resonance conception of good life. In: Hartmut Rosa – Cristoph Henning (szerk.): *The Good Life Beyond Growth. New Perspectives*. New York, Routledge, 2018.
Stahl, Titus: Lukács and the Frankfurt School. Habermas' colonialization thesis as variation of the reification analysis. In: Peter E. Gordon – Espen Hammer – Axel Honneth (szerk.): *The Routledge Companion to the Frankfurt School*. Routledge, New York – London, 2019.
Weiss János: *Verdinglichung und Subjektivierung. Versuch einer Reaktualisierung der kritischen Theorie*. New York – Wien – Frankfurt/M., Peter Lang, 2016.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
Marx-Engels: a Kommunista Párt Kiáltványa	Szövegelemzés	
Lukács: A tragédia metafizikája	Szövegelemzés	
Lukács: Történelem és osztálytudat I: Az eldologiasodás	Szövegelemzés, vita	
Lukács: Történelem és osztálytudat II: A proletaritás álláspontja	Szövegelemzés, vita	
Horkheimer: A társadalomfilozófia jelenlegi helyzete és egy társadalomkutató intézet feladatai	Szövegelemzés, vita	
Marcuse: A kultúra affirmatív jellege	Szövegelemzés, vita	
Benjamin, Walter: A történelem fogalmáról	Szövegelemzés, vita	
A felvilágosodás dialektikája: A felvilágosodás fogalma	Szövegelemzés, vita	
A felvilágosodás dialektikája: Kultúripar	szövegelemzés, vita	
Adorno	Szövegelemzés, vita	
Habermas: Előkészítő megjegyzések a kommunikatív kompetencia elméletéhez	Szövegelemzés, vita	
Habermas: Volkssouverenität als Verfahren	Szövegelemzés, vita	
Honneth: Harc az elismerésért. 5-6. fej.	Szövegelemzés, vita	
Jaeggi: Entfremdung. Einleitung	Szövegelemzés, vita	

Könyvészet

Benjamin, Walter: A történelem fogalmáról. In: *Uő: Angelus novus*. Budapest 1980. 959-974.
Gordon, P. E. – Hammer, E. – Honneth, A. (szerk.): *The Routledge Companion to the Frankfurt School*. Routledge, New York – London, 2019.
Habermas, Jürgen: Előkészítő megjegyzések a kommunikatív kompetencia elméletéhez. In: Habermas: *A kommunikatív etika*. Budapest 2001. 58-79.
Honneth, Axel: A kritikai elmélet. In: *Magyar Filozófiai Szemle* 1993/1-2, 242-280;
Honneth, Axel: *Elismerés és megvetés*. Pécs 1997. 9-46.
Honneth, Axel: *Harc az elismerésért*. Budapest 2013. 5-6 fejezet. 91-137.
Horkheimer, Max: A társadalomfilozófia jelenlegi helyzete és egy társadalomkutató intézet feladatai. In: *Pompeji* 1995/2. <http://epa.oszk.hu/00600/00689/00001/hork1.html>
Horkheimer, Max: Hagyományos és kritikai elmélet. In: *Tény, érték, ideológia*. Budapest 1976.
Max Horkheimer – Theodor W. Adorno: *A felvilágosodás dialektikája*. Budapest 1990.
Jaeggi, Rahel: *Entfremdung. Zur Aktualität eines sozialphilosophischen Problems*. Berlin, Suhrkamp, 2016.
Lukács György: A tragédia metafizikája. In *Uő: Ifjúkori művek (1902-1918)*. Budapest 1977.
Lukács György: *Történelem és osztálytudat*. Budapest 1971. Mi az ortodox marxizmus? 210-245; Az eldologiasodás és a proletariátus tudata I. rész. 319-359.
Marcuse, Herbert: A kultúra affirmatív jellege. In: Bujdosó Dezső (szerk.): *Német kultúraelméleti tanulmányok 2*. Budapest 1999. 233-260.
Marx, Karl: *Gazdasági-filozófiai kéziratok 1844-ből*. Budapest 1970.
Marx, Karl-Engels, Friedrich: A Kommunista Párt Kiáltványa.
<https://www.marxists.org/magyar/archive/marx/1848/communist-manifesto/ch01.htm>

Rosa, Hartmut: *Resonanz. Eine Soziologie der Weltbeziehung*. Berlin, Suhrkamp, 2014.
 Rosa, Hartmut: Available, accessible, attainable. The mindset of growth and the resonance conception of good life. In:
 Rosa, H. – Henning, C. (szerk.): *The Good Life Beyond Growth*. New Perspectives. New York, Routledge, 2018.
 Stahl, Titus: Lukács and the Frankfurt School. Habermas' colonialization thesis as variation of the reification analysis. In:
 Weiss János: *Verdinglichung und Subjektivierung. Versuch einer Reaktualisierung der kritischen Theorie*. New York – Wien
 – Frankfurt/M., Peter Lang, 2016.

9. Értékelés

Tevékenység típusa	9.1 Értékelési kritériumok	9.2 Értékelési módszerek	9.3 Aránya a végső jegyben
9.4 Előadás	Az előadáson átadott ismeretanyag elsajátítása, ennek megfelelő alkalmazása és használata	Az ellenőrzés folyamatosan történik a félév során a vitákba való bekapcsolódás révén, valamint a félévi záróvizsgán	20%
	A Frankfurter Iskola filozófia témáinak, problémafelvetéseinek, fogalomkészletének és leíró-értelmező gyakorlatának a megfelelő elsajátítása, illetve alkalmazása	Félév végi, szóbeli záróvizsga	50%
9.5 Szeminárium / Labor	A szövegek értelmezésben való aktív részvétel	Szöveg bemutatása, szövegek értelmezésében való aktív részvétel	20%
	Vitákban való aktív részvétel	Az ellenőrzés folyamatosan történik végig a félév során, a vitákban való állandó, aktív részvétel révén	10%
9.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
- Az előadásokon 70%-os, a szemináriumokon 100%-os részvétel - Minimum egy szemináriumi szöveg bemutatása a félév folyamán - A vitákban, szövegek megbeszélésében való állandó, aktív részvétel			

10. SDG-ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)³

		A fenntartható fejlődés általános ikonja						
								Nem alkalmazható
X								

Kitöltés időpontja:

Előadás felelőse:

Szeminárium felelőse:

2026. 03. 21.

dr. Olay Csaba egyetemi tanár

dr. Olay Csaba egyetemi tanár

Az intézeti jóváhagyás dátuma:

Intézetigazgató:

dr. Nagy Róbert-Miklós egyetemi docens

³ Válasszon ki egyetlen olyan ikont, amely az [Egyetemi folyamatban történő alkalmazására vonatkozó eljárás](#) szerint legjobban illeszkedik az adott tantárgyhoz. Ha a tantárgy általánosságban foglalkozik a fenntartható fejlődéssel (pl. bemutatja/bevezeti a fenntartható fejlődés általános kereteit stb.), akkor a Fenntartható Fejlődés általános ikonja rendelhető hozzá. Ha egyetlen ikon sem vonatkozik a tantárgyra, válassza az utolsó opciót: „Nem alkalmazható”.